

Research in Teaching

Print ISSN: 2476-5686 | Online ISSN: 2476-5600

Journal Homepage: <https://trj.uok.ac.ir/>

An Examination of the Sixth Grade Social Studies Textbook Content in Terms of the Quality of Addressing Educational Equalities and Their Components: A Content Analysis Study

Zakiya abbasi¹ , fatemehsadatjoneid² , and nematollahpirkamali³

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Shahid Rajaee Teacher Training University, Tehran, Iran Email: Z.abbasi@sru.ac.ir (Email Times New Roman 9 Blue)
2. Student in the Department of Educational Sciences Shahid Rajaee Teacher Training University, Tehran, Iran. Email: fatemehsadatjoneid@gmail.com
3. Student in the Department of Educational Sciences Shahid Rajaee Teacher Training University, Tehran, Iran Email: nematollahpirkamali1372@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 1 December 2025
Received in revised form 31 January 2025
Accepted 15 February 2025
Available online 29 March 2026

Keywords:

Content analysis,
social studies textbook,
educational equality,
educational inequality,
curriculum justice

ABSTRACT

Objective: “This study aimed to evaluate the quality of realizing educational equity in the sixth-grade social studies textbook of primary school using qualitative content analysis. The study’s theoretical framework was based on the dimensions of equal access, meaningful participation, cultural diversity, and non-discrimination (drawn from UNESCO’s principles of inclusive education, 2021, and theories of educational equity).

Method: The research population consisted of all the textbook content (texts, images, and activities), and the unit of analysis was each separate educational element (paragraph, image with caption, activity instruction). The analysis process was conducted through systematic coding (open, axial, and selective) with an inductive approach

Results: The findings showed that of the 106 analyzed components, 94 components (88.68%) were equitable and 12 components (11.32%) contained inequity. Distribution analysis revealed that more than two-thirds of the inequities (66.7%) were concentrated in the practical activities of three chapters—“Clothing,” “Seas,” and “Travel”—and were mainly due to dependence on material resources or a specific geographical location. The core concepts were categorized into 6 equity-oriented categories (such as friendship as a context for fair participation) and 4 inequity categories (unequal access to resources, purchasing ability, access to places, and the possibility of travel)..

Text

Conclusions: Text. Text

Despite the small number of inequities, their concentration in practical activities and their potential impact on creating a sense of deprivation among students in underprivileged areas indicate the need for targeted revision. This revision can be achieved by replacing resource-dependent activities, diversifying images, and generalizing examples.

Cite this article: Abbasi, Z., Junaid, F. S., & Pirkamali, N. (2026). Content analysis of the sixth-grade social sciences textbook in terms of the quality of addressing educational equalities and its components; A content analysis study *Research in Teaching*, 14(1), 157-171. <https://doi.org/10.22034/TRJ.2026.145038.2278>

© The Author(s) retain the copyright.

Publisher: University of Kurdistan.

DOI: <https://doi.org/10.22034/TRJ.2026.145038.2278>

Iran is a nation of profound cultural, geographical, and economic diversity, home to over eight million primary school students. These children, from the remote villages of Sistan and Baluchestan to the margins of Tehran and from the Turkish-speaking regions of Azerbaijan to the shores of the Persian Gulf, bring vastly different languages, lived experiences, and access to resources into the classroom. In this context, the social studies textbook for the sixth grade is intended to be a common national resource, shaping all students' image of society and sense of belonging. This study critically examines whether the textbook fulfills this role equitably or inadvertently widens the gap between the curriculum and the realities of millions of children. Activities such as "experience traveling to the shores of the Persian Gulf" for a landlocked student, or "prepare and introduce various types of seasonal clothing" for a child from a low-income family, are not minor oversights. They are symptomatic of a fundamental disconnect and raise essential questions about educational justice. This research is grounded in the premise that primary education is the most sensitive stage for forming social identity, values of justice, and critical thinking. As emphasized by UNESCO (2021), inequitable educational content reproduces social inequality from childhood. Prior research, both in Iran and internationally, confirms serious deficiencies in textbooks regarding cultural, gender, ethnic, economic, and geographical equity (e.g., Nisak et al., 2020; Pirizamaneh et al., 2023).

Theoretical Framework and Research Objectives

The study's framework synthesizes Nancy Fraser's (2009) theory of justice (redistribution, recognition, representation) and UNESCO's (2021) inclusive education principles. This yields four operational equity indicators: Equitable Access (no presumption of specific resources), Meaningful Participation, Cultural/Social Diversity, and Non-Discrimination. Guided by this, the research aimed to: 1) Identify instances of educational justice/injustice based on these indicators, 2) Analyze the concentration and distribution of injustices, and 3) Provide prioritized, actionable revision solutions.

Method

This research employed a qualitative content analysis method with an inductive approach. To ensure a systematic and deep thematic extraction, the analytical process was structured using the staged framework of open, axial, and selective coding (Elo & Kyngäs, 2008). This approach allowed themes to emerge directly from the data within the rigorous structure of the defined theoretical framework.

The research population was the entire content of the sixth-grade social studies textbook (2024-2025 edition). The unit of analysis was precisely defined to ensure comprehensiveness and reproducibility:

Textual Unit: A paragraph conveying a complete educational idea.

Visual Unit: Any image (photo, map, chart) along with its caption.

Activity Unit: A complete, distinct instruction for a student task (in-class activity, group research, end-of-chapter exercise).

The analysis proceeded in three stages:

Open Coding: Each unit was scrutinized against the key question: "Which of the four equity indicators is relevant to this content?" Initial descriptive codes (e.g., "assumption of internet access," "emphasis on ethnic clothing") were extracted.

Axial Coding: Initial codes were grouped into broader conceptual categories based on thematic commonalities. The connection of each category to the theoretical framework was carefully examined.

Selective Coding: Core categories were finalized into two comprehensive sets: "Educational Equity Categories" and "Educational Injustice Categories," and their interrelationships were mapped.

Reliability and Validity

Two coders independently analyzed the material. The initial inter-coder agreement, measured by Cohen's Kappa, was 0.98. This high agreement is attributed to the analysis being guided by the pre-defined theoretical indicators. Remaining discrepancies (less than 5% of codes) were resolved through consensus discussion. Validity was strengthened through expert review (by two curriculum and equity specialists), comprehensive documentation of the analytical trail, and consistent use of the theoretical framework as the ultimate criterion for judgment.

Key Findings

1. Overall Distribution: Out of 106 analyzed components, 94 (88.68%) were categorized as promoting educational equity, while 12 (11.32%) constituted educational injustice.
2. Equity Categories: Six main themes promoting shared identity and universal values were identified. The dominant theme was "National Defense and Patriotism" (51.1%), followed by "Anti-Colonialism and Resistance" (12.8%), and "Social Skills and Friendship" (10.6%).
3. Injustice Categories: Four primary injustice themes emerged, all directly linked to the 'Access' indicator: Unequal access to educational resources (25%), unequal financial capability (16.7%), unequal geographical access to seas (33.3%), and unequal socio-geographic ability to travel (25%).
4. Distribution and Concentration of Injustice: The most critical finding was the extreme concentration of problems: By Content Type: 83.3% of injustices were located in practical activities and images, not in conceptual text. By Chapter: 66.7% of all injustices (8 out of 12) were concentrated in only three chapters: Chapter 8 (Our Clothing), Chapter 9 (Iran's Seas), and Chapter 10 (Iran and Neighbors). Seven other chapters contained no injustice components.
5. Severity and Correctability: Injustices were ranked based on "Impact Severity" (potential to create deprivation) and "Correctability" (ease of providing alternatives by teachers). Activities like "expecting travel to neighboring countries" or "online clothing shopping" were rated as high-severity due to their explicit emphasis on socioeconomic privilege and difficulty of mitigation.

Results Practical Recommendations

Revisions should focus precisely on the identified core:

1. Revise activities in Chapters 8, 9, 10: Replace resource-dependent tasks with flexible, multi-option alternatives (e.g., "compare local clothing using images" vs. "online shopping").
2. Diversify visuals: Reflect Iran's geographic and ethnic diversity in images.
3. Provide a supplementary teacher's guide with localized activity alternatives.
4. Develop authoring guidelines based on the four equity indicators for future textbooks.
5. Establish a permanent equity review committee within the curriculum body for periodic audits.

Implementing these focused recommendations can bridge the value-practice gap, transforming the textbook into a genuinely inclusive resource where every child feels, "This lesson is for me, too."

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

CRedit authorship contribution statement

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, and plagiarism, and any form of misconduct.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers for their valuable suggestions in manuscript revision.

تدریس پژوهی

شاپا چاپی: ۲۴۷۶-۵۶۸۶ شاپا الکترونیکی: ۲۴۷۶-۵۶۰۰

Journal Homepage: <https://trj.uok.ac.ir/>

بررسی محتوای کتاب‌درسی علوم اجتماعی پایه ششم از نظر کیفیت پرداخت به برابری های آموزشی و مؤلفه‌های آن؛ مطالعه‌ای از نوع تحلیل محتوا

ذکیا عباسی^۱، فاطمه سادات جنید^۲، و نعمت اله پیرکمالی^۳

۱. نویسنده مسئول، استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. رایانامه: Z.abbasi@sr.u.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. رایانامه: fatemehsadatjoneid@gmail.com
۳. دانشجوی دکتری گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. رایانامه: nematollahpirkamali1372@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	زمینه و هدف: این پژوهش باهدف ارزیابی کیفیت تحقق عدالت آموزشی در کتاب‌درسی علوم اجتماعی پایه ششم ابتدایی، با روش تحلیل محتوای کیفی انجام شد. چارچوب نظری مطالعه، بر ابعاد دسترسی برابر، مشارکت معنادار، تنوع فرهنگی و عدم تبعیض (برگرفته از اصول آموزش فراگیر یونسکو، ۲۰۲۱ و نظریه‌های عدالت آموزشی) استوار بود.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۰۹	روش: جامعه پژوهش، کلیه محتوای کتاب (متون، تصاویر و فعالیت‌ها) بود و واحد تحلیل، هر عنصر آموزشی مجزا (پاراگراف، تصویر با عنوان، دستورالعمل یک فعالیت) در نظر گرفته شد. فرایند تحلیل با کدگذاری سیستماتیک (باز، محوری و انتخابی) و با رویکردی استقرایی انجام گرفت.
کلیدواژه‌ها: تحلیل محتوا، کتاب‌درسی مطالعات اجتماعی، برابری آموزشی، نابرابری آموزشی، برنامه درسی	یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد از ۱۰۶ مؤلفه تحلیل شده، ۹۴ مؤلفه (۸۸/۶۸٪) عادلانه و ۱۲ مؤلفه (۱۱/۳۲٪) حاوی ناعدالتی بودند. تحلیل پراکندگی آشکار ساخت که بیش از دو سوم ناعدالتی‌ها (۶۶/۷٪) در فعالیت‌های عملی سه فصل «پوشاک»، «دریاها» و «سفر» متمرکز بوده و عمدتاً ناشی از وابستگی به منابع مادی یا موقعیت جغرافیایی خاص هستند. مفاهیم محوری در قالب ۶ مقوله برابری محور (مانند دوستی به عنوان بستر مشارکت عادلانه) و ۴ مقوله ناعدالتی (دسترسی نابرابر به منابع، توانایی خرید، دسترسی به مکان‌ها، امکان سفر) دسته‌بندی شدند.
	نتایج: باوجود کم‌شمار بودن ناعدالتی‌ها، تمرکز آن‌ها در فعالیت‌های عملی و تأثیر بالقوه آن‌ها بر ایجاد حس محرومیت در دانش‌آموزان مناطق محروم، ضرورت بازنگری هدفمند را نشان می‌دهد. این بازنگری با تمرکز بر جایگزینی فعالیت‌های وابسته به منابع، تنوع‌بخشی به تصاویر و تعمیم مثال‌ها قابل تحقق است.

استناد: عباسی، ذکیا، جنید، فاطمه سادات و پیرکمالی، نعمت اله. (۱۴۰۵). بررسی محتوای کتاب درسی علوم اجتماعی پایه ششم از نظر کیفیت پرداخت به برابری های آموزشی و مؤلفه‌های آن؛ مطالعه‌ای از نوع تحلیل محتوا. تدریس پژوهی، ۱۴ (۱)، ۱۷۱-۱۵۷.

<https://doi.org/doi:>

10.22034/trj.2026.145038.2278

مقدمه

ایران کشوری با تنوع بی نظیر فرهنگی، جغرافیایی و اقتصادی است. بیش از ۸ میلیون دانش آموز در دوره ابتدایی، از روستاهای دورافتاده سیستان و بلوچستان تا حاشیه‌های کلان‌شهر تهران، از مناطق ترک‌نشین آذربایجان تا سواحل خلیج فارس، در کلاس‌های درس حضور دارند (Ministry of Education, 2025). کتاب‌درسی علوم اجتماعی در دوره ابتدایی، به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین منابع شکل‌دهنده هویت و درک اجتماعی کودکان، مسئولیت خطیری در بازتولید یا تعدیل نابرابری‌های اجتماعی دارد. این پژوهش با این پرسش‌محوری انجام شد که آیا محتوای کتاب علوم اجتماعی پایه ششم، با درنظرگیری تفاوت‌های گسترده دانش‌آموزان، عدالت آموزشی را محقق می‌سازد؟

تصور کنید دانش‌آموزی در روستایی بدون دسترسی به دریا، فعالیت «تجربه سفر به سواحل خلیج فارس» را در کتاب ببیند. یا کودکی که لباس مناسب فصل به تن ندارد، از او خواسته شود «انواع لباس مناسب فصل‌ها را تهیه و معرفی کند». یا دانش‌آموزی در کویر لوت، درباره «اهمیت جنگل‌های شمال» بخواند. این مثال‌ها، فقط موارد جزئی نیستند؛ هشدارهایی از شکاف عمیق میان محتوای کتاب و زندگی واقعی میلیون‌ها کودک است که می‌تواند به‌جای تعدیل نابرابری، به بازتولید آن بینجامد. این شکاف، پرسش از عدالت آموزشی را به میان می‌کشد. عدالت آموزشی در این پژوهش، بر اساس چارچوبی ترکیبی، فراتر از دسترسی برابر به مدرسه تعریف می‌شود و بر کیفیت، تناسب و معنادار بودن محتوا برای همه تأکید دارد. این چارچوب بر دویایه استوار است: نخست، نظریه سه‌بعدی عدالت (Fraser, 2009) که بر توزیع عادلانه منابع دسترسی، به‌رسمیت‌شناختن تفاوت‌های فرهنگی (تنوع) و امکان مشارکت برابر (مشارکت) تأکید می‌ورزد؛ و دوم، اصول آموزش فراگیر (UNESCO, 2021) که بر طراحی محتوای غیر تبعیض‌آمیز، منعطف و تعلق‌ساز برای همه یادگیرندگان پای می‌فشارد. از تلفیق این دو دیدگاه، چهار شاخص عملیاتی برای تحلیل کتاب استخراج می‌شود: ۱. عادلانه‌بودن دسترسی به محتوا، ۲. امکان‌بخشی به مشارکت معنادار، ۳. بازتاب متوازن تنوع فرهنگی و اجتماعی، و ۴. عاری بودن از تبعیض و حاشیه‌سازی نمادین.

از این‌رو آموزش و کتاب ابزاری قدرتمند برای بهبود تمام جنبه‌های زندگی یک فرد است (Kyriakides, Creemers, 2018). یکی از عناصر اصلی انتقال پیام‌های آموزشی و تربیتی در جامعه کتاب‌درسی است (Dehghan, 2020) بنابراین، کتاب‌درسی نباید فقط «درس بدهد»؛ باید دنیایی بسازد که هر کودکی در آن، فارغ از پیش‌زمینه‌اش، احساس تعلق، ارزشمندی و امکان مشارکت کند.

ضرورت جستجوی این شاخص‌ها در کتاب‌درسی، در پرتو اهمیت دوره ابتدایی، به‌عنوان حساس‌ترین مرحله شکل‌گیری هویت اجتماعی، ارزش‌های عدالت‌خواهانه، مهارت هم‌زیستی و تفکر انتقادی، آشکار می‌شود (Elizarov & atl, 2024). با این حال، شواهد نشان می‌دهد این دوره حیاتی اغلب در طراحی محتوای آموزشی به‌درستی لحاظ نمی‌شود (Atha, 2025). (UNESCO, 2021) به‌صراحت هشدار داده است که محتوای آموزشی نابرابر، نابرابری اجتماعی را از همان سال‌های نخست زندگی بازتولید می‌کند. آموزش و پرورش، به‌عنوان یک نهاد کلیدی، می‌تواند هم‌زمان هم زمینه‌ساز تحرک اجتماعی باشد و هم ناخواسته به ساخت، بازتولید و مشروعیت‌بخشی به قشربندی جامعه دامن بزند (Croizet, atl, 2019) مطالعات داخلی تصویری همسو با این نگرانی‌ها ترسیم می‌کنند. پژوهش‌های متعدد حاکی از آن است که برخی کتاب‌های درسی در ایران از منظر رعایت برابری فرهنگی، جنسیتی، قومی، اقتصادی و جغرافیایی با کاستی‌های جدی مواجه‌اند. برای نمونه، (Derakhshandeh, piri zamaneh & atl, 2023) و Mohammadi (2025) بر این باورند که محتوای کتاب‌های درسی و کیفیت تدریس، از عوامل اصلی بازتولید نابرابری در مدارس ابتدایی هستند. (Valizadeh, Dargahi, 2017) نشان دادند که دسترسی نابرابر به منابع آموزشی، عملکرد تحصیلی و اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان مناطق محروم را کاهش می‌دهد (Gharibi & atl, 2015) و (Moladoost & atl, 2022) نیز تأکید دارند که بی‌توجهی به زمینه‌های فرهنگی متفاوت در محتوا، هویت‌های محلی را تضعیف و حس بیگانگی را تشدید می‌کند. این غفلت می‌تواند حتی بر مؤلفه‌های آموزشی که به آنها توجه شده نیز اثر منفی گذاشته و مانع تحقق اهداف تربیتی شود (Yaghoobi & atl, 2022).

همچنین، عدم تناسب محتوا با سطح رشد شناختی دانش‌آموزان می‌تواند درک و فهم آنان را مختل کند. (Khodaei Geshlag & Asgari Saraskanroud, 2024, Ahmadi, & Sarabi, 2019).
 Aslanyan-rad (2024) نیز در گزارش «آینده آموزش و پرورش» هشدار داده است که محتوای درسی باید نیازهای همه دانش‌آموزان را «نه فقط طبقه متوسط شهری» در نظر بگیرد.

پژوهش‌های بین‌المللی نیز بر عمومیت این چالش صحنه می‌گذارند. (Nisak&atl(2020 در تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ۱۲ کشور دریافتند که بیش از ۷۰ درصد کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، تنوع فرهنگی و اجتماعی را به طور مؤثر منعکس نمی‌کنند (Khurshid & atl (2022 و Misco, Shiveley(2016 به نابرابری جنسیتی در کتاب‌های علوم اجتماعی اشاره کرده و کم‌رنگی دختران در نقش‌های فعال و رهبری را گزارش داده‌اند. Baker, LeTendre(2005 نیز تأکید کردند که طراحی فعالیت‌های وابسته به ابزار گران‌قیمت یا تجربه‌های دور از دسترس، انگیزه یادگیری را در دانش‌آموزان کم‌درآمد تضعیف می‌کند. بر همین اساس (Monet (2020 یادآور می‌شود که بسیاری از منابع آموزشی در دوره ابتدایی هنوز نمایانگر همه گروه‌های فرهنگی و اجتماعی نیستند.

با این حال، علی‌رغم اهمیت بالا و نقش محوری کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم در تربیت «شهروندانی آگاه، مسئول و عدالت‌خواه»، این کتاب هنوز به طور جامع و نظام‌مند از منظر «عدالت آموزشی» و با چارچوبی مشخص که مفاهیم دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض را بسنجد؛ تحلیل نشده است (Javadi Kokjeh Sultan, 2023).

این خلأ نظری - پژوهشی، پرسش‌های بنیادینی را به وجود می‌آورد که این پژوهش در پی پاسخ به آنهاست: آیا محتوا، تصاویر و فعالیت‌های این کتاب برای دانش‌آموز یک منطقه محروم (مانند سیستان) به اندازه دانش‌آموز یک منطقه برخوردار (مانند شمال تهران) معنادار، قابل دسترس و انگیزه‌بخش است؟ آیا مثال‌ها و تصاویر به کار رفته، تنوع واقعی جامعه ایران را منعکس می‌کنند یا صرفاً بازتاب‌دهنده تصویری ایدئال، شهری و محدود هستند؟ و نهایتاً، آیا تکلیف عملی مانند «تهیه نمونه محصولات کشاورزی» برای دانش‌آموز یک منطقه خشک، یا بحث درباره «سفر به کشورهای همسایه» برای کودکی که امکان خروج از روستا را ندارد، عادلانه است؟

بر این اساس، هدف کلی این پژوهش، ارزیابی میزان تحقق عدالت آموزشی در محتوای کتاب علوم اجتماعی پایه ششم ابتدایی، بر مبنای چارچوب نظری مبتنی بر شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض است. برای دستیابی به این هدف، اهداف اختصاصی زیر دنبال شدند:

۱. بر اساس شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض، ویژگی‌ها و مصادیق محتوای عادلانه در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی کدام‌اند؟ (این سؤال بر شناسایی الگوهای موفق عدالت در کتاب متمرکز است).
۲. بر اساس شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض، گونه‌ها و مصادیق محتوای ناعادلانه در این کتاب کدام‌اند و در کدام بخش‌ها (متون، فعالیت‌ها، تصاویر) و فصول متمرکز شده‌اند؟ (این سؤال بر شناسایی الگوهای مشکل‌زا و پراکندگی مکانی آنها متمرکز است).
۳. راهکارهای عملی و اولویت‌بندی شده برای اصلاح مصادیق ناعادلانه و تقویت عدالت آموزشی در ویرایش‌های آتی این کتاب چیست؟

در راستای دستیابی به اهداف فوق، سؤالات محوری پژوهش به شرح زیر طرح گردید:

۱. بر اساس شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض، ویژگی‌ها و مصادیق محتوای عادلانه در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی کدام‌اند؟
۲. بر اساس شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض، گونه‌ها و مصادیق محتوای ناعادلانه در این کتاب کدام‌اند و در کدام بخش‌ها و فصول متمرکز شده‌اند؟

۳. راهکارهای عملی و اولویت‌بندی شده برای اصلاح مصادیق ناعادلانه و تقویت عدالت آموزشی در ویرایش‌های آتی این کتاب چیست؟

نوآوری پژوهش حاضر در دو سطح است:

در سطح تحلیل: این پژوهش صرفاً به فهرست کردن کاستی‌ها بسنده نکرده، بلکه با تحلیل پراکندگی محور نشان داده است که بیش از دو سوم ناعدالتی‌های شناسایی‌شده، در کدام فصول خاص (فصل‌های ۸، ۹ و ۱۰) و در کدام گونه محتوایی (عمدتاً فعالیت‌های عملی و تصاویر) متمرکز هستند.

در سطح خروجی: ناعدالتی‌های شناسایی‌شده، بر اساس دو معیار شدت تأثیر (میزان ایجاد حس محرومیت) و قابلیت اصلاح (سهولت جایگزینی یا تعدیل) رتبه‌بندی شده‌اند. در نتیجه، خروجی پژوهش صرفاً یک فهرست کلی نیست، بلکه یک نقشه راه عملیاتی و اولویت‌دار است که امکان تصمیم‌گیری هوشمند و تخصیص منابع مؤثر را برای سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی و پدیدآورندگان کتاب‌های درسی فراهم می‌آورد.

پیامد عملی این رویکرد، کمک به تبدیل کتاب‌درسی از یک متن یکسان‌نگری، به جامعه‌ای کوچک و عادلانه است؛ جایی که هر کودک بلوچ، ترک، کرد، فارس، دختر، پسر، روستایی یا شهری باوجود تفاوت‌هایش، خود را در آن بازمی‌یابد، احساس تعلق می‌کند و باور می‌کند که «این درس برای من هم هست». بدین ترتیب، آموزش به‌مثابه سازوکاری برای ساختن آینده‌ای عادلانه‌تر، همدلانه‌تر و پایدارتر عمل خواهد کرد. این پژوهش، گامی عملی در همین مسیر مسئولانه است.

روش تحقیق

این پژوهش باهدف تحلیل محتوای کتاب‌درسی، از روش تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته است. رویکرد تحلیل، استقرایی بوده تا مضامین و الگوها مستقیماً از داده‌ها استخراج شوند. برای تضمین نظام‌مندی و عمق در فرایند استخراج مضامین، از چهارچوب تحلیلی مرحله‌بندی شده‌ای استفاده شد که مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی را در برمی‌گیرد. این رویکرد که در ادبیات روش‌شناسی تحلیل محتوای کیفی برای سازماندهی داده‌های متنی کاربرد دارد به پژوهشگران امکان می‌دهد بدون الزام به تولید نظریه جدید (مانند نظریه‌پردازی داده‌بنیاد)، داده‌های خود را به صورتی ساختاریافته، کدگذاری، دسته‌بندی و تحلیل نمایند (Elo & Kyngäs, 2008). جامعه پژوهش، کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی (چاپ ۱۴۰۳-۱۴۰۴) بود. واحد تحلیل در این پژوهش، به‌منظور اطمینان از جامعیت و قابلیت بازتولید، به‌صورت زیر تعریف و تفکیک شد:

واحد تحلیل متنی: هر بخش مستقل و کامل متن که یک ایده آموزشی مجزا را منتقل می‌کند (معمولاً معادل یک پاراگراف موضوعی).

واحد تحلیل تصویری: هر تصویر (عکس، نقاشی، نمودار، نقشه) به همراه عنوان یا کپشن توضیحی مرتبط با آن.

واحد تحلیل فعالیت: هر دستورالعمل کامل و مجزا برای یک فعالیت دانش‌آموزی (فعالیت کلاسی، پژوهش گروهی، تمرین پایان درس).

ابزار گردآوری داده‌ها، فیش‌های تحلیل محتوای محقق ساخته بود و فرایند تحلیل در سه مرحله ساختاریافته زیر انجام پذیرفت:

۱. کدگذاری باز (مرحله توصیف): در این مرحله، تمامی واحدهای تحلیل (متن، تصویر، فعالیت) با تمرکز بر این پرسش محوری بررسی شدند: «این واحد بر اساس کدام یک از شاخص‌های چهارگانه عدالت آموزشی (دسترسی، مشارکت، تنوع، عدم تبعیض) قابلیت تحلیل دارد؟» هر ویژگی یا گزاره مرتبط، به‌صورت توصیفی کدگذاری اولیه شد (مانند: «اشاره به نیاز دوستی»، «فرض دسترسی به اینترنت»، «نمایش پوشش قومی خاص»).

۲. کدگذاری محوری (مرحله سازماندهی): کدهای اولیه بر اساس اشتراک موضوعی و مفهومی در گروه‌های بزرگ‌تر دسته‌بندی شدند. در این مرحله، پیوند هر دسته با چارچوب نظری پژوهش به‌دقت بررسی شد. برای نمونه، کدهای پراکنده مربوط

به «انتخاب دوست»، «رفتارهای دوستانه» و «فواید رفاقت» در یک مقوله محوری با عنوان «مهارت‌های رابطه اجتماعی و ایجاد حس تعلق» ادغام شدند. این تبیین نشان می‌دهد که این مقوله ذیل شاخص «مشارکت و عدم تبعیض» در چارچوب نظری قرار می‌گیرد، زیرا ایجاد مهارت برای برقراری رابطه عادلانه و فراگیر، پیش‌نیاز مشارکت مؤثر همه دانش‌آموزان در فضای کلاس و جامعه است.

۳. کدگذاری انتخابی (مرحله تلفیق و گزارش): در این مرحله نهایی، مقوله‌های محوری بر اساس غالب‌بودن مفهوم عدالت یا ناعدالتی در آنها، در دودسته نهایی جامع جای گرفتند: مقوله‌های عدالت آموزشی و مقوله‌های ناعدالتی آموزشی. روابط بین این مقوله‌ها و نحوه پراکندگی آنها در کتاب مورد تحلیل قرار گرفت. برای بررسی پایایی (قابلیت تکرار) کدگذاری، فرایند به صورت مستقل توسط دو کدگذار (پژوهشگر و یک متخصص دکتری برنامه‌ریزی درسی) انجام شد. ضریب توافق اولیه بین کدگذاران با استفاده از ضریب کاپای کوهن ۰,۹۸ محاسبه شد. برای رفع نگرانی درباره میزان بالای این توافق، لازم به توضیح است که کدگذاری اولیه بر مبنای چارچوب نظری و شاخص‌های ازپیش‌تعیین‌شده (دسترسی، مشارکت، تنوع، عدم تبعیض) آغاز شده بود. این امر دامنه تفسیرهای شخصی را محدود می‌کرد. به علاوه، تمام موارد اختلاف‌نظر اندک (کمتر از ۵٪ کدها) در یک جلسه بحث مشترک با استناد به تعاریف عملیاتی چارچوب نظری بررسی و به توافق نهایی رسید.

برای افزایش اعتبار (دقت و معناداری) یافته‌ها، از راهبردهای زیر استفاده شد:

بازبینی توسط متخصصان: چارچوب تحلیلی، مقوله‌بندی نهایی و نمونه‌ای از کدها در اختیار دو تن از اساتید متخصص در حوزه برنامه‌ریزی درسی و عدالت آموزشی قرار گرفت و نظرات اصلاحی ایشان اعمال گردید.
مستندسازی کامل: تمام مراحل کدگذاری، تصمیم‌گیری‌ها و استدلال‌های مرتبط با تشکیل مقوله‌ها به طور کامل مستند شد تا قابلیت پیگیری و حسابرسی داشته باشد.
استناد به چارچوب نظری معتبر: در سراسر فرایند تحلیل، از چارچوب نظری مبتنی بر فریزر و یونسکو به عنوان معیار نهایی قضاوت استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم بر اساس چهار شاخص چارچوب نظری (دسترسی، مشارکت، تنوع، عدم تبعیض) انجام گرفت. در گام نخست با بررسی دقیق تمامی واحدهای درسی کتاب (شامل متن، فعالیت‌ها و تصاویر) و از طریق کدگذاری باز، ۱۰۶ واحد محتوایی دارای بار عدالت و ناعدالتی شناسایی شد. همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، توزیع کلی این مؤلفه‌ها حاکی از غلبه محتوای عادلانه ساز است.

جدول ۱: توزیع کلی مؤلفه‌های عدالت و ناعدالتی آموزشی در کتاب

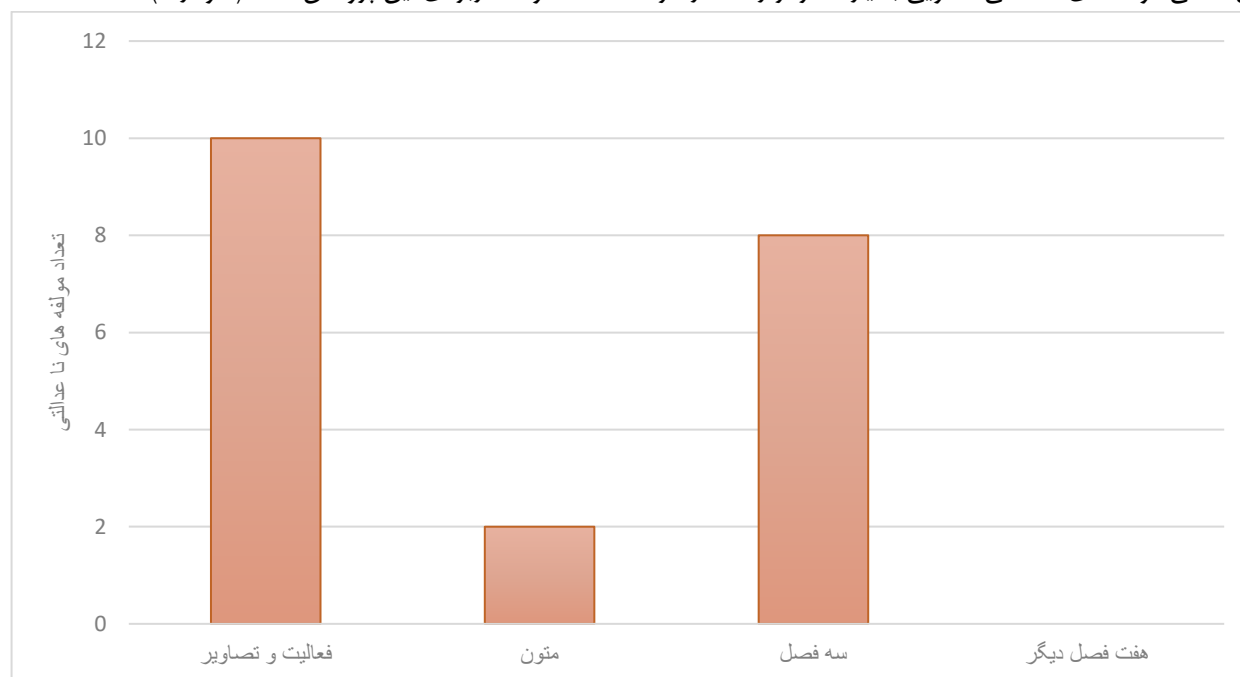
شاخص	فراوانی	درصد از کل
مؤلفه‌های عدالت آموزشی	۹۴	۸۸,۶۸٪
مؤلفه‌های ناعدالتی آموزشی	۱۲	۱۱,۳۲٪
جمع	۱۰۶	۱۰۰٪

در گام بعدی و در فرایند کدگذاری محوری و انتخابی، مؤلفه‌های اولیه در قالب مقوله‌های اصلی سازماندهی شدند. نکته تحلیلی کلیدی این بود که همه مقوله‌های نهایی، چه در حیطه عدالت و چه ناعدالتی، قابل‌ارجاع به یک یا چند شاخص از چارچوب نظری بودند. دسته‌بندی نهایی و ارتباط آن با چارچوب در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: مقوله‌های نهایی و ارتباط آنها با شاخص‌های چارچوب نظری عدالت آموزشی

مقوله‌های عدالت آموزشی (۹۴ مؤلفه)	شاخص مرتبط از چارچوب نظری	مقوله‌های ناعدالتی آموزشی (۱۲ مؤلفه)	شاخص مرتبط از چارچوب نظری
دفاع مقدس و هویت ملی مشترک (۴۸ مؤلفه، ۵۱٫۱٪)	مشارکت و عدم تبعیض: تقویت حس تعلق و مسئولیت‌پذیری مشترک فارغ از پس‌زمینه.	ناعدالتی در دسترسی به منابع آموزشی (۳ مؤلفه، ۲۵٪)	دسترسی: پیش‌فرض گرفتن دسترسی به اینترنت یا منابع خاص.
استعمارستیزی و مقاومت (۱۲ مؤلفه، ۱۲٫۸٪)	مشارکت و عدم تبعیض: تأکید بر عاملیت و مبارزه جمعی برای حق.	ناعدالتی در توانایی مالی (۲ مؤلفه، ۱۶٫۷٪)	دسترسی و عدم تبعیض: تکیه بر قدرت خرید (خرید اینترنتی، لباس متنوع).
مهارت‌های ارتباطی و دوستی (۱۰ مؤلفه، ۱۰٫۶٪)	مشارکت و عدم تبعیض: آموزش پایه‌های تعامل عادلانه و فراگیر در جامعه خرد.	ناعدالتی جغرافیایی (دسترسی به دریا) (۴ مؤلفه، ۳۳٫۳٪)	دسترسی و تنوع: وابستگی فعالیت به موقعیت جغرافیایی خاص.
تنوع فرهنگی (پوشاک) (۸ مؤلفه، ۸٫۵٪)	تنوع و به رسمیت‌شناسی: اشاره به پوشش اقوام ایرانی.	ناعدالتی جغرافیایی - اجتماعی (امکان سفر) (۳ مؤلفه، ۲۵٪)	دسترسی و مشارکت: وابستگی به موقعیت اجتماعی - اقتصادی برای تجربه سفر.
حفاظت از محیط‌زیست (دریاها) (۷ مؤلفه، ۷٫۴٪)	مشارکت: دعوت به مسئولیت‌پذیری جمعی در قالب میراث ملی.		
آشنایی با همسایگان (۹ مؤلفه، ۹٫۶٪)	تنوع: گسترش افق شناخت از محیط نزدیک.		

تحلیل مکانی مؤلفه‌های ناعدالتی، الگویی بسیار متمرکز را آشکار کرد که نقطه قوت کاربردی این پژوهش است (نمودار ۱).

نمودار ۱: تمرکز مکانی مؤلفه‌های ناعدالتی آموزشی

همان‌گونه که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، تمرکز مکانی ناعدالتی‌ها الگویی کاملاً مشخص دارد:

از نظر نوع محتوا: ۱۰ مورد از ۱۲ مورد ناعدالتی ۸۳٫۳٪ در فعالیت‌های عملی و تصاویر رخ داده‌اند و تنها ۲ مورد مربوط به متن است. این نشان می‌دهد مشکل اصلی در سطح اجرا و تعامل دانش‌آموز با کتاب است، نه در سطح مفاهیم نظری.

از نظر توزیع فصلی: ۸ مورد از ۱۲ مورد ناعدالتی ۶۶,۷٪ منحصراً در سه فصل ۸ (پوشاک)، ۹ (دریاها) و ۱۰ (همسایگان) متمرکز هستند. این سه فصل به‌تنهایی کانون اصلی چالش عدالت آموزشی در این کتاب محسوب می‌شوند. در مقابل، ۷ فصل دیگر فاقد هرگونه مؤلفه ناعدالتی بودند.

تحلیل شدت تأثیر (احساس محرومیت‌زدایی) و قابلیت اصلاح (سهولت جایگزینی) رتبه‌بندی شدند. برای نمونه:

ناعدالتی با شدت بالا: فعالیت «سفر به کشورهای همسایه» به دلیل دشواری در جایگزینی توسط معلم و تأکید صریح بر امتیاز اقتصادی - اجتماعی و فعالیت «خرید اینترنتی لباس» به دلیل دشواری اصلاح توسط معلم و تأکید مستقیم بر قدرت خرید و موقعیت اجتماعی خانواده، در این رده قرار گرفتند.

ناعدالتی با شدت متوسط: فعالیت «همراه داشتن کنسرو ماهی» به دلیل قابلیت جایگزینی آسان با یک خوراکی محلی دیگر، شدت تأثیر کمتری ارزیابی شد.

این تحلیل نشان می‌دهد که تمرکز مشکلات نه‌تنها مکانی، بلکه موضوعی است: ۷۵٪ از ناعدالتی‌ها (۹ مورد از ۱۲ مورد) ریشه در وابستگی به منابع مادی یا موقعیت جغرافیایی خاص دارند که مستقیماً به شاخص دسترسی در چارچوب نظری مربوط می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش تصویری دوگانه از کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ارائه می‌دهد که تنها در پرتو چارچوب نظری عدالت آموزشی شامل شاخص‌های دسترسی، مشارکت، تنوع و عدم تبعیض قابل‌درک و تحلیل است. در یک سو، کتاب در سطح گفتمان کلان و ارزش‌های ملی موفق عمل کرده است. تمرکز غالب بر مقوله‌هایی مانند دفاع مقدس، استعمارستیزی و مهارت‌های ارتباطی نشان می‌دهد که مؤلفان، عدالت را عمدتاً در بُعد «مشارکت» و «عدم تبعیض» در یک جامعه آرمانی یکپارچه تعریف و پیگیری کرده‌اند. این جهت‌گیری محتوایی با کارکرد کتاب‌درسی به‌عنوان عمده‌ترین رسانه انتقال ارزش‌های مشترک و تقویت هویت جمعی همسو است که در اسناد بالادستی مانند Document on the Fundamental Transformation of Education and Training (2011) and پژوهش‌های داخلی مانند Javadi Kokjeh Sultan (2023) بر آن تأکید شده است. با این حال، هنگامی که تحلیل از سطح گفتمان فراتر رفته و به ساختار عملیاتی کتاب یعنی فعالیت‌ها و تصاویر می‌رسد، یک شکاف نظری-عملی آشکار می‌گردد. تمرکز قاطع ناعدالتی‌ها (۸۳,۳٪) در فعالیت‌ها و تصاویر سه فصل خاص (۸، ۹ و ۱۰)، حاکی از آن است که طراحی فرصت‌های یادگیری عینی، هنوز تحت تأثیر پیش‌فرض‌هایی درباره سبک زندگی، منابع در دسترس و موقعیت جغرافیایی دانش‌آموز قرار دارد. این دقیقاً جایی است که شاخص دسترسی در چارچوب نظری نقض می‌شود. فعالیت‌هایی که مستلزم سفر، خرید اینترنتی یا تجربه مستقیم از دریا هستند، نه‌تنها دسترسی نابرابر دانش‌آموزان مناطق محروم را نادیده می‌گیرند، بلکه به طور غیرمستقیم، مشارکت کامل و باعزت نفس آنان را در فرایند یادگیری با مشکل مواجه می‌سازند. این یافته، تأییدی تجربی بر هشدار پژوهشگرانی است که بر تبعیض پنهان در طراحی فعالیت‌های آموزشی تأکید کرده‌اند (Baker & LeTendre, 2005; piri zamaneh & atl, 2023; Valizadeh & Dargahi, 2017,).

پرسش بنیادی این است: چگونه کتابی که در بُعد (مشارکت و هویت جمعی) عادلانه است، در بُعد (دسترسی عینی) دچار ضعف می‌شود؟ پاسخ در چندبعدی بودن خود مفهوم عدالت نهفته است. به نظر می‌رسد کتاب حاضر، عدالت توزیعی (تأمین دسترسی عادلانه به منابع و تجربیات یادگیری) را قربانی تحقق عدالت هویتی (تقویت حس یکپارچگی ملی) کرده است. این تعارض، به خلق یک آرمان‌شهر نابرابر منجر شده است: تصویری همگن از جامعه که دسترسی به موقعیت‌های یادگیری در آن برای همه

یکسان نیست. این شکاف، عینیت‌بخشیدن به هشدار(UNESCO(2021 مبنی بر بازتولید نابرابری از طریق محتوای آموزشی است.

در مقایسه با پژوهش‌های بین‌المللی، حجم کلی کمتر ناعدالتی (۱۱,۳۲٪) در این کتاب، صرفاً در بعد هویتی - مشارکتی وضعیت بهتری را نسبت به یافته‌های برخی مطالعات نشان می‌دهد. (Misco, Shiveley, 2016; Nisak, atl, 2020; UNESCO, 2020; Khurshid, atl, 2022) این امر حاکی از حساسیت کلی مؤلفان به مفهوم عدالت است. با این وجود، الگوی تمرکز شدید مشکلات در این پژوهش (سه فصل و فعالیت‌های عملی) در مقابل الگوی پراکندگی گسترده در آن مطالعات، نقطه قوت کاربردی این تحلیل را نشان می‌دهد: چالش، پراکنده و ساختاری نیست، بلکه متمرکز و کاملاً اصلاح‌پذیر است. در مجموع و باتوجه به محدودیت پژوهش که صرفاً بر متن متمرکز بود و دیدگاه ذی‌نفعان را شامل نمی‌شد، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم در سطح مفهومی و باتکیه بر ابعاد مشارکت و هویت‌سازی، گام‌های بلندی در جهت عدالت آموزشی برداشته است. اما در سطح عملیاتی و طراحی فعالیت‌های یادگیری، از توجه به بُعد اساسی «دسترسی عادلانه» غافل مانده و در نتیجه، ناخواسته زمینه‌ساز تبعیض آموزشی علیه دانش‌آموزان مناطق محروم، روستایی و کم‌برخوردار شده است. دلالت کلیدی این تحلیل آن است که مشکل، عمومی و ساختاری نیست، بلکه مشخص، متمرکز و کاملاً اصلاح‌پذیر است. باتوجه به معیارهای شدت تأثیر (میزان ایجاد حس محرومیت و دشواری جایگزینی توسط معلم) و قابلیت اصلاح (سهولت ارائه جایگزین کم‌هزینه) که ناعدالتی‌ها بر اساس آن رتبه‌بندی شدند، اولویت آشکار، بازنگری هدفمند در فعالیت‌ها و تصاویر فصول ۸، ۹ و ۱۰ است. تبدیل فعالیت‌های وابسته به منابع خاص به فعالیت‌های چندگزینه‌ای، انعطاف‌پذیر و مبتنی بر مشاهده یا توصیف، می‌تواند شکاف بین عدالت در ارزش و عدالت در عمل را به حداقل برساند. این اقدام، کتاب را به یک الگوی عملی برای زندگی در یک جامعه متنوع تبدیل خواهد کرد. برای تحقق این هدف، پیشنهاد‌های عملی زیر در سطوح مختلف ارائه می‌شود:

کتاب:	محتوای	سطح	در
۱. بازنویسی فعالیت‌های سه فصل کانونی: جایگزینی فعالیت‌های وابسته به منابع با گزینه‌های چندگزینه‌ای و کم‌هزینه (مانند جایگزینی «خرید اینترنتی» با «مقایسه پوشاک محلی با استفاده از تصاویر کتاب»).	۲. تنوع‌بخشی هدفمند تصاویر: بازتاب متوازن جغرافیایی (شهری/روستایی) و قومی در تصاویر.		
معلم:	از	پشتیبانی	سطح
۳. تدوین راهنمای تدریس مبتنی بر عدالت: ارائه نسخه‌های جایگزین و بومی‌سازی شده فعالیت‌ها برای معلمان مناطق مختلف در قالب راهنمای معلم.			
سیاست‌گذاری:	سطح	در	
۴. تدوین دستورالعمل محتوایی: استخراج شاخص‌های این پژوهش به عنوان دستورالعمل برای پدیدآورندگان کتاب‌های درسی آینده.			
۵. ایجاد کارگروه دائمی عدالت آموزشی: در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی برای بررسی دوره‌ای کتاب‌ها از این منظر.			
اجرای این پیشنهادها نه تنها ناعدالتی‌های موجود را رفع می‌کند، بلکه این کتاب را به الگویی برای تألیف منابع آموزشی عادلانه‌تر در ایران و کشورهای با شرایط مشابه تبدیل خواهد ساخت و تحقق شعار «این درس برای من هم هست» را برای هر دانش‌آموز ایرانی ممکن می‌سازد.			

حامی مالی

این پژوهش هیچ کمک هزینه (گرنه) مشخصی از سازمان‌های تأمین‌کننده بودجه در بخش‌های دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان به طور مساوی در کلیه مراحل طراحی و انجام پژوهش، گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیشنویس مقاله، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله مشارکت داشتند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

نویسندگان بدینوسیله اعلام مینمایند که در انجام این پژوهش و در تهیه این مقاله، هیچ ابزار یا فناوری هوش مصنوعی به کار گرفته نشده است.

References

- Ahmadi, P., Sarabi, M. (2019). Pathology of Thinking and Lifestyle Curriculum in First High School. *Research in Teaching*, 7(1), 211-231. <https://doi.org/10.34785/j012.2019.277> . (Inpersian)
- Aslanyan-rad, E. (2024). Content Analysis of the 6th-Grade Social Studies Book According to the Indicators of WebQuest Educational Activity. *WebQuest Technology: The Next Wave of Digitalized Adaptive Learning*, 6, 66. (in persian)
- Atha, V. (2025). Early childhood education and social change: a literature review. *Discover Education*, 4(1), 1-9.
- Baker, D., LeTendre, G. K. (2005). National differences, global similarities: World culture and the future of schooling. Stanford University Press.
- Croizet, J.-C., Autin, F., Goudeau, S., Marot, M., & Millet, M. (2019). Education and social class: Highlighting how the educational system perpetuates social inequality. In *The social psychology of inequality* (pp. 139-152). Springer.
- Dehghan, F. (2020). A content analysis of selected chapters of the English textbooks for Iranian junior high schools (prospects) based on the four main processes of generative model of learning according to views of English language experts and teachers. *Research in curriculum planning*, 17(65), 170-181. (in persian)
- Dejene, W. (2017). A survey of gender representation in social studies textbooks of Ethiopian primary schools. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 21(1), 1-7.
- Derakhshandeh, M., Mohammadi, A. (2025). The challenges of formal education in reproducing cultural and social inequalities. *International Conference on Modern Research in Education*, 5(0), 292-306. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2321259> . (in persian)
- Document on the Fundamental Transformation of Education and Training, (2011) Secretariat of the Supreme Council of the Cultural Revolution, Ministry of Education and Training. (Inpersian).
- Elizarov, E., Ziv, Y., Benish-Weisman, M. (2024). Personal values and social behavior in early childhood: Understanding the contribution of social information processing and attitudes. *European Journal of Psychology of Education*, 39(4), 3511-3536.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115.
- Fraser, N. (2009). Scales of justice: Reimagining political space in a globalizing world (Vol. 31). Columbia university press.
- Gharibi, J., Golestani, H., Jafari, E. (2015). Epistemological foundations of multicultural education. *Research in curriculum planning*, 12(3), 47.
- Ministry of Education. (2025). Press conference of the Deputy of Primary Education about the Mehr project and the registration of primary school students. Entebbe news website. <https://www.entekhab.ir/fa/news/804683/>
- Javadi Kokjeh Sultan, M. (2023). The role of textbook and educational content analysis in the education process 2nd International Conference on Modern Research in Education Tehran, (in persian). <https://civilica.com/doc/2177269>.
- Khodaei Geshlag, F., & Asgari Saraskanroud, S. (2024). Content analysis of ninth grade social studies textbook using William Rumi method with emphasis on geography section. *Quarterly Journal of Research in Social Studies Education*, 6(3), 75-94. (in persian)
- Khurshid, S., Batool, U., & Ali, H. M. (2022). Content Analysis of social studies Textbook Grade V. *Global Educational Studies Review*, 7(3), 81-90.
- Kyriakides, L., & Creemers, B. P. (2018). Investigating the quality and equity dimensions of educational effectiveness. In (Vol. 57, pp. 1-5): Elsevier.
- Misco, T., & Shiveley, J. (2016). Operationalizing social justice in social studies education. *The Social Studies*, 107(6), 186-193.
- Moladoost, K., Amirmozaheri, A. M., & Akbarian, M. (2022). Identifying the country's cultural damages; a qualitative study. *Sociological research*, 57(16), 81-106. (in persian) <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2034018> .

- Monet , H. (2020). Books to Promote Diversity in the K-8 Social Studies Classroom. socialstudies.
- Nisak, W. K., Furaidah, F., & Sulisty, G. H. (2020). Gender representation in EFL textbooks for elementary schools: A content analysis State University of Malang.
- piri zamaneh, m., Abasspuor, A., & Rahimian, H. (2023). Identifying and Prioritizing Components and Indicators of Educational Inequality in Elementary Schools. Research on Educational Leadership and Management, 7(25), 47-76. <https://doi.org/10.22054/jrlat.2023.71290.1630> . (in persian)
- UNESCO. (2021). Global Education Monitoring Report: Non-state actors in education: Who chooses? Who loses (2618-0685).
- Valizadeh, E., Dargahi, M. (2017). A Survey of Gender Representation in Social Studies Textbooks of Ethiopian Primary Schools, British Journal of Education, Society & Behavioural Science, 21(1): 1-7, (in persian) DOI: <https://doi.org/10.9734/BJESBS/2017/32754>.
- Yaghoobi, A., farhadi, m., & ghisary, s. (2022). Examining The Content of Elementary Persian Books Based on The Place of Hope And Its Components. A Content Analysis Type of Study. Research in Teaching, 10(4), 160-143. (in persian) <https://doi.org/10.22034/trj.2022.62614> .